



NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)
Postboks 5091 Majorstua

0301 OSLO

Deres ref:
202404975-2

Vår ref:
2024/33447-4
Ane Dorteia Lundberg Nordlie, vannmiljø
Ingebjørg Øveraasen, kulturarv, nyere tids kulturminner

Dato:
10.02.2025

Høringssvar: Søknad om nedlegging av dam Veltmanåa - Raufoss, Vestre Toten kommune

Bakgrunn

Viser til oversendelse mottatt 25. november 2024. NVE har mottatt en søknad fra kommunen (dameier) om tillatelse til å nedlegge dam Veltmanåa på Raufoss i Vestre Toten kommune. Dammen ble etablert i 1955, med formål om å skaffe slukkevann til Raufoss ammunisjonsfabrikk. I dag har dammen ingen funksjon for eier, og det er derfor ønskelig å legge ned dammen og gjenopprette landskapet til tilnærmet lik opprinnelig tilstand.

Fylkeskommunens tilbakemelding

Vannmiljø

I søknaden oppgis det at vannregionmyndighet for området vurderes til å være noe uavklart. Veltmanåa er en del av vannområde Mjøsa, som nå inngår i vannregion Glomma. Østfold fylkeskommune er vannregionmyndighet. Vi gjør likevel oppmerksom på at regional vannforvaltningsplan for vannregion Innlandet og Viken er gjeldende frem til 2027. Mer informasjon om vannregion Glomma er å finne på Vannportalen: <https://www.vannportalen.no/vannregioner/glomma/>.

Nedleggingen av dammen vil påvirke Veltmanåa (vannforekomst 002-2670-R «Veltmanåa»), som er registrert med moderat økologisk tilstand i Vann-nett. Elva er ei sideelv til Hunnselva, og er fiskeførende med ørret og ørekyt. Dammen har imidlertid fungert som et vandringshinder for fisk. Fra et vassdragsperspektiv mener vi det er positivt at dammen legges ned, og at området istandsettes. Per nå utgjør dammen en vesentlig påvirkning på Veltmanåa og ferskvannsøkologien i vassdraget. Ved at dammen legges ned vil tilnærmet opprinnelig økosystem og artssammensetning kunne gjenopprettes over tid. Ørret i vassdraget, samt storørret fra Hunnselva, vil kunne få en betraktelig lenger gytestrekning tilgjengelig. Imidlertid er det viktig at nedleggelsen gjennomføres på riktig måte, slik at en unngår negativ påvirkning på vassdraget. Tømming av dammen må skje sakte nok til at fisk rekker å svømme bort, og ikke strander i tørrlagte områder. I tillegg er det viktig med fokus på å unngå unødvendig tilslamming av elva, særlig med tanke på potensielle gytetroper og eventuell fiskerogn/plommeseekkyngel gjemt i grusen nedstrøms dammen. Potensielt tilslammende aktiviteter bør derfor gjennomføres i perioden 15. juni – 15. september.

Videre mener fylkeskommunen at istandsetting og revegetering av området bør tillegges stor vekt. Det vil være svært viktig med en naturlig utforming, der opprinnelig elveløp og landskapstrekk forsøkes gjenopprettet, og der det legges til rette for revegetering av stedegen kantvegetasjon. I tillegg må fiskevandring forbi området sikres, noe tiltakshaver beskriver at de skal ved å etablere terskler i elveløpet. Terskler som er utformet feil kan bli vandringshindre, og det er derfor viktig at utformingen tilpasses vassdraget.

Ved opprydding og fjerning av materialer fra dammen, er det viktig at alt av betongrester og andre potensielt forurensende materialer ryddes bort. Særlig bør det vektlegges å fjerne stein/materialer med skarpe kanter, ettersom disse kan skade fisk.

Nyere tids kulturminner

Dammen Veltmanåa ble bygget i 1955 av Raufoss Ammunisjonsfabrikker, med formål å skaffe reserveslukkevann. Dammen har også fungert som badekulp og rekreasjonsområde for lokalsamfunnet. Vestre Toten kommune eier i dag damanlegget, som nå ikke har noen teknisk funksjon. Selve demningen som skaper dammen er støpt i betong, og består av to overløpskonstruksjoner i tillegg til inntak og fyllinger. Det er etablert gangbruer over overløpskonstruksjonene.

Dammen har en viss lokal kulturminneverdi i sammenheng med Raufoss Ammunisjonsfabrikker og fabrikkens tilknytning til lokalsamfunnet. Imidlertid er de vesentligste kulturminneverdiene forbundet med Raufoss Ammunisjonsfabrikker ivaretatt gjennom reguleringsplanen Raufoss Industripark PlanID 0529118. Det finnes heller ikke kjente automatisk fredede kulturminner i eller i umiddelbar nærhet til dammen.

Kulturarvenheten i Innlandet fylkeskommune vil ikke motsette seg nedlegging av damanlegget Veltmanåa. Vi vil imidlertid anbefale at damanlegget og særlig demningskonstruksjonene dokumenteres godt gjennom oppmåling, beskrivelser og fotodokumentasjon, før riving.

Som et avbøtende tiltak bør også gangforbindelse videreføres i form av ei bru der den i dag er etablert over overløpskonstruksjonene. På denne måten bevares muligheter for ferdsel og tilkomst til rekreasjonsområder. I forbindelse med ei ny bru over den tilbakeførte elva vil det også være godt egnet å formidle historien om damanlegget, for eksempel i form av skilt eller skulpturelle elementer.

Konklusjon

Fylkeskommunen motstrider seg ikke nedlegging av dam Veltmanåa, og mener dette vil være positivt for vassdraget. Vi viser til poengterte hensyn som vi mener bør ivaretas, både for tema *vannmiljø* og for tema *nyere tids kulturminner*.

Med vennlig hilsen

Arne Magnus Hekne
Seksjonssjef - Klima, miljø og naturmangfold

Ane Dorthea Lundberg Nordlie
Rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.

Kopi til:

STATSFORVALTEREN I INNLANDET

VESTRE TOTEN KOMMUNE

Vannområde Mjøsa v/ Odd Henning Stuen